תמונת תקרית קיביא בעתון מצרי*
שלג בדמשק, גשם בתל־אביב, קור באו"ם.

העם

ירוקים מדי

שלג ירד בדמשק, הלבין את סימטאות עמאן, גשמים הצליפו ברחובות תל־אביב. על קור בלתי־רגיל פקד את המרחב, לא הבחין בגבולות המגוחכים, מעשה ידי אדם.

לא היה זה אלא אישור חיצוני למזג־האויר הפנימי המעיק על ישראל ושכנותיה. יתכן שמעולם לא היתה השנאה ההדדית כה מקפיאה, לא היו הפחדים ההדדים כה מרעידים, כמו בנובמבר 1953.

לא תבונה, לא ציניות. השקע הקר מאורולוגי שסמל גל קור אחרון זה נשא את שמו של כפר קיביה. באו"מ נמשך הזיכרון אם לגנות את ההתקפה על הכפר בחריפות בלתי רגילה, או בגידופים דיפלומטיים יותר שיגרתיים.

לו היתה ממשלת ישראל נבונה, היתה מתנצלת בכנות למחרת יום התקרית, מציעה לשלם פיצויים לקורבנות. לו היתה צינית, היתה מגנה את התקרית מן השפה אל החוץ, מודיעה שהעבירה את האיש האחראי. אולם ממשלת ישראל לא היתה במקרה זה לא נבונה ולא צינית ביקשה לתרץ את אשר אי־אפשר לתרץ, לשכנע את העולם שהרג הילדים והנשים הוא מוצדק.

במסדרונות או"מ נאנחו אנגלים וצרפתים, שכבר ביצעו בהיסטוריה שלהם כמה אלפי תקריות־קיביא משלהם: „הישראלים הצעירים האלה הם ירוקים מדי...“

ראש הממשלה

סיפור השבוע

ד"ר הרצל רוזנבלום, עורכו של ידיעות אחרונות, הוא יהודי נמוך־קומה ווריד־תנועות, בעל גולגולת של חכם סיני בתמונה עתיקה. בהיותו בחופשה קרא כי דוד בן־גוריון החליט לצאת לשדה־בוקר. הוא זכר שבי. ג'. לחץ פעם את ידו בחמימות *, החליט לשלוח את לחמו על פני המים. הוא כתב מכתב לראש־הממשלה, ביקשו להתפנות לשיחה עמו, הודיע שהוא מוכן לבוא אליו בכל שעות היום והלילה. למחרת היום שכח את כל הענין, משוכנע שלא יצא מזה כלום.

לתמהונו הלא־מעט צילצל לפתע הטלפון במערכת ביום השני בשבוע שעבר, ומזכירת ראש־הממשלה הודיעה לו שבן־גוריון יחכה לו ביום הרביעי, בשעה 11 לפני־הצהרים בדיוק, במלון גליי־כנרת בטבריה. למחרת היום צילצל גם מזכירו של בי. ג'., לוודא כי ההודעה אומנם נמסרה.

תאונה בדרך. נרגש למדי יצא הדוקטור לדרך, במכונית המערכת. נראה שגם הנהג היה נרגש למדי: בקרבת נתניה התנגש עם מכונית אש"ד, ירד מן הכביש, אך המשיך בדרכו.

בשעה 11 בדיוק התייצב העורך בחדר־השינה הקטן של בי. ג'. בבית המלון, ישב והתכונן לשמוע כמה דברים שיגרתיים. כעבור חתיך לא הוציא ניר ועפרון, דבר המבהיל לעתים קרובות נותני ראיון. אולם הדברים ששמע נחרתו עמוק בזכרונו. ולא היה בכך משום פלא: משך שעה וחצי שפך לפניו בי. ג'. מבול של דברים, שכל משפט מהם יכול היה להיות כותרת ראשית לגליון סנסציוני ביותר של עתונו.

עורך ד"ר הרצל רוזנבלום
„מה הוא רוצה ?“

בגמר הראיון, כעבור שעה וחצי, שאל רוזנבלום את עצמו אם כדאי לשאול את בי. ג'. במפורש אם מותר לו לפרסם את הדברים. הוא החליט להימנע משאלה זו. הוא הוזמן רשמית, לא נאמר לו שהדברים אינם לפרסום. מאידך, לו שאל במפורש, יתכן שהיה מעמיד את בי. ג'. במצב לא־נעים, כי לעתים נוח לאישיות ציבורית למסור דברם לעתונאי לפרסום בצורה שיוכל להגיד אחרי־כן שלא התכוון לפרסמם.

סיכם העורך בן ה־50 אחר־כך: „לא כדאי להיות חכם מופרז, אבל גם לא טיפש מופרז. שאלתי את עצמי — מה הוא רוצה ? החלטתי שלא כדאי לשאול.“

ויטאי כל כך נרגש. בדרך הביתה רשם רוזנבלום עוד במכונית את פרטי השיחה, כפי שזכר אותם. בבואו למערכת היה כולו אחוז התרגשות לוהטת (נזכר נוח מוזס, בנו של בעל העתון: „מימי עוד לא ראיתי ליטאי כל כך נרגש !“) תוך שניות מעטות נתן הוראה לתת לסיפורו את הכותרת הראשית, ועמוד שלם בגליון ערב־שבת.

רק אז החלה עבודתו האמיתית. הוא לא רצה להכשיל את בי. ג'., אלא להיפך, לרוממו. כמו רבי־זיוניסטים ותיקים רבים ראה בבן־גוריון את ממשיך דרכו של זיבוטינסקי, בניגוד לקו המתון של וייצמן, שרת ומנגנון מפא"י.

הוא התיישב, איפוא, והחל עורך ומצנזר את דברי ראש־הממשלה, להחליף את הביטויים החריפים במלים מתונות יותר. כך, למשל, במקום פסוקו הקצר של בי. ג'. כי „כל יהודי ישראל הם רמאים,“ שנאמרו בשטף הדיבור, רשם רוזנבלום: לדאבוני חלק של היהודים הקשישים בארץ אינם בעלי רמה מוסרית משכנעת.

כמה קטעים,

השמיט בכלל. כן פסל את כל הדברים שנאמרו על חשבונם של מנחם אוסישקין, י' ואחרים.

אין ציונים בעולם. אולם גם הדברים כפי שהתפרסמו ביום הששי היו מזעזעים. היתה בהם, בצורה משכנעת, דעתו של בן־גוריון על ההיסטוריה של השנים האחרונות.

בין השאר אמר בי. ג'., לדברי רוזנבלום:

- לא ראש נחוץ, אלא עם נחוץ. כאשר אין עם, אין ראש.
- כאשר מדברים על עם בימינו, יש להבדיל הבדל מפורש בין הנוער שלנו — והשאר...
- אין ציונים בנמצא (בעולם).
- אם מנהיג ציוני דגול אומר לצאן מרעיתו 5 שנים אחרי קום המדינה כי הוא מעדיף לערוך חופות וקדושין בקליוולנד מאשר לשוב לארצו ולמולדתו — מדוע ייחפז ויעלה חסידו ? (הכוונה, כמובן, לרב אבא הילל סילבר).
- אין אני מחפש יותר ציונים... אני מחפש לפחות יהודים.
- המנהיג הציוני הגדול שבגדולים, בניו גדלו מבלי להכיר את פני האות העברית (לדברי רוזנבלום, הזכיר בי. ג'. בפרוש את שמו של וייצמן). אדם שאיננו מלמד את בנו עברית, מכשיר אותו בלי משים לשמד.

לא חייט, לא עו"ד. עוד בו ביום שהתפרסם הסיפור קמה תדהמה כללית במחנה מפא"י, מברקים עפו מאמריקה, השתרר תוהו ובוהו. דווקא מפני שתוכן הדברים היה כה מתאים לאופיו של בי. ג'. עד שאי־אפשר היה לזייפם, היה ברור לכל שהם אמתיים.

אולם לחץ מנגנון המפלגה עשה את שלו. ביום הראשון בבוקר מסרו העתונים (מלבד דבר והדור) הודעה רשמית, בו הודיע בי. ג'. שהדברים שפורסמו אינם „לא נכונים ולא מוסמכים.“

חייך רוזנבלום: „ברור שהם לא נכונים. ריכסכתי את הדברים. לו באמת הייתי מפרסם אותם במלים שבי. ג'. אמרם, היתה פורצת בהלה חמורה פי אלף !“ ולאלה שהוכיחו אותו על כי לא אמר במפורש שהוא עומד לפרסם את תוכן השיחה, הוסיף: „מה יש ? בן־גוריון מכיר אותי 25 שנה. הוא יודע שאני לא חייט ולא עורך־דין, אלא עתונאי. זו היתה הזמנה רשמית לראיון רשמי !“

„אין לי ספק...“ ההכחשה שכמעט איש לא האמין לה, רק הוסיפה שמן על מדורת ידיעות אחרונות. לשווא כתב עזריאל קרליבך, מתחרהו של רוזנבלום, כי ברור לו לגמרי שהראיון הוא שקר מראשיתו עד סופו. עתונאים מנוסים הצטרפו לדעתו של גרשום שוקן, עורך הארץ הנבון, שאמר בישיבת מערכתו: „אין לי כל ספק שאלה דבריו של בן־גוריון !“

בינתיים התחיל רוזנבלום לפרסם סידרה שלמה של מאמרים על צורת הראיון, מרוצה מכך, שהעניין כולו נתן דחיפה רבתי לתפוצת עתונו. גם הוא יכול היה רק לשער מה היתה כוונתו של בן־גוריון. דעתו: בן־גוריון רצה להנחית מכה על מנגנון מפ"י לגתו שביקש להמליך את שרת בניגוד לרצונו, ומכה שניה על שרת עצמה, שהוא רואה בו יורש של קו וייצמן השנוא עליו.

ממשלה

סיומו של פרק

למרות השתדלותו של דוד בן־גוריון (ראה לעיל) הגיע המרוץ הגדול אל כסאו הנטוש לסיום בלתי־רצוי לו. משה שרת נתמנה כיורש.

כבר בסוף השבוע שעבר הבליט שרת בטחון עצמי של מנצח. „אני מועמד המפלגה,“ אמר לעתונאי שראיין אותו. „מועמד מנגנון המפלגה“ היתה הגדרה טובה יותר.

צמרת מפא"י, שמעולם לא אהבה את דוד בן־גוריון, חששה כי פרישתו מהנהגה עלולה לקראת חיסולה והקמת שלטון אישי. לא היתה מוכנה לציית לפקודתו ולהמליך תחתו את לוי אשכול. אשכול עצמו חייך השבוע, אמר באידיש: „אני לא צריך כאבראש !“

בשביל דוד בן־גוריון היתה זאת מכה מכאיבה. כי משה שרת מסמל ומגלם את כל המסורת הארוכה של התנגדות עקשנות לדעותיו ולמעשיו. אשכול כראש ממשלה היה יכול לסמל המשך שלטונו של בי. ג'., מאחרי הקלעים. שרת כראש ממשלה מסמל את סיומו המוחלט של הפרק דוד בן־גוריון.

המקום נשאר ריק

בעוד הירושה הגדולה של ב. ג'. שימשה נושא למאבק רבתי בין המפלגות ועסקניהן, היה נטוש מאחורי הקלעים מאבק לא פחות חריף על ירושת אחד מיועצי בי. ג'.

המאבק התחיל כאשר נמאס ליהושע („ג'וש") פלמון (שער העולם הזה 817) לכהן כיועצו של ראש־ממשלה לענינים ערביים, תפקיד גדול שהיה לו תוכן קטן. כי בי. ג'. עצמו אינו מתעניין במאומה במצב ערביי ישראל. הטיפול המעשי היה תוהו ובוהו של סוכנויות מודיעין, מושלים, ממונים על המחוזות, קציני משטרה ועסקני מפלגות, שכל אחד מהם עשה כאוות נפשו, ולרוב את ההיפך ממה שעשה השני.

הזמנה אריבה. כשיצא ג'וש לחופשת לימודים ממושכת לאנגליה, דאגו כל המעוניינים שלא יבוא במקומו אדם בעל קו משלו, שיוכל להפריע להם. המועמד הראשון, הממונה על מחוז ירושלים אברהם בירן, לא התאים לתיאור זה. יותר התאים מועמד שני, מפקד חיל־האויר לשעבר אהרן רמז עגול־הפנים, שלא עסק מעולם בענינים ערביים, אך גם הוא עורר פיקפוקים. בינתיים נשאר המקום ריק.

אחד הנהגים העקריים ממצב זה היה אבא חושי, אביה המצליח של עירית חיפה, אויבו התחתיך של פלמון בענינים ערביים. מגיותיו של חושי עלו מאוד בזירה הפוליטית עם הסתלקותו של בי. ג'., שלא חיבב אותו כל עיקר.

כדי להכתיר את המצב בכותרת אירונית מתאימה, הזמין הכפר הדרוזי עספיה, מרכז

* לפני שמונה שנים, בוועידה ציונית, אחרי שרוזנבלום נאם בחריפות רוחתת נגד חיים וייצמן, שישב על הבמה.

* מתוך רפורטז'ה שהופעה בשבועון אחר סאעה הקהיר. הכותרת הראשית: ממשלות ערב נשבעות לנקום את נקמת בני קיביא. התמונה הראשונה מימין מראה גוויות של אם ובנה. „הם יללו להתריע על פשעי היהודים בפני הבורא,“ נאמר מתחת לתמונה. במרכז: צילום חורבות בית הספר העממי של הכפר. המנהל ובני משפחתו קיפחו את חייהם בפי צוץ. משמאל: מראה כללי של הדרך הראשית העוברת במרכז הכפר, למחרת ההתקפה.